

ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУДА ХАЛЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНЫҢ РОЛІ

Соңғы жылдары білім берудің әлеуметтік рөліне, ұлттық дәстүрге көп көңіл бөлінуде. Бұның себебі олардың теориялық және тәжірибелік маңызы, қоғамның заманауи дамуының өзекті мәселелерін шешуге ықпал етуі. Білім берудің әлеуметтендіру қызметі негізгі және жеке тұлғаның типтік белгілерінің қалыптасуын қамтамасыз етеді, адамның қоғамдық мәртебесін көтереді, оның кәсіби және әлеуметтік бейімделу мүмкіндіктерін кеңейтеді. Қабылдау мен ойлаудың психологиялық және құндылық-мәдени айрықша белгілерін, ұлттық өзгешелік пен ұлттық ерекшелікті ескермей, ұлттық білім беру жүйесінің әлеуметтендіру қызметін жемісті жүзеге асыру мүмкін емес. Әрбір ұлттың ойлауы өзгеше және білім беру саясатында бұл ақиқатты ескермеуге болмайды. Әсіресе мұның маңыздылығы Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласынан кейін арта түсті [1].

Ана тілі мен халықтың мәдени мұрасы адамның жеке тұлғасының қалыптасуына игі ықпал ететін басты құндылықтар. Ана тілін естіп өскен баланың ақыл-ой қасиеті мен қабілеті ашылып, санасы кеңейеді, руханилықтың негізі қаланады. Әрбір халық өзінің табиғи, пәрменді, үздіксіз, ертеден бастау алған, педагогикалық айналымы толық, ықпалы қиыстырылған, дараландырылған, сараланған жеке ұлттық тәрбиелеу жүйесінің арқасында өзін-өзі сақтай алады.

Осындай мақсатта және ерте жастағы балалардың танымдық белсенділігін дамытуда қазақ халық шығармашылығы құралдарын тиімді пайдалану қажеттігі бізге, ҚР білім беру жүйесіндегі заңнамалық құжаттар мен бағдарламаларда мектепке дейінгі балалардың, соның ішінде оларды ерте жастан дамытуда танымдық белсенділікті дамыту, халық шығармашылығын пайдалану мәселелеріне тоқталып өтуді жөн көрдік.

Жалпы мемлекеттің адам тәрбиесіне, жаңа өмірлік мақсаттарды қалыптастыруға қатысты әлеуметтік тапсырысы білім беру мекемелерінде келесі нормативті-құқықтық құжаттарға сәйкес жүзеге асырылып жатыр:

- БҰҰ бала құқығы туралы конвенциясы.
- ҚР «Білім туралы» заңы.
- ҚР «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» заңы.
- Қазақстан Ұлттық бірлігінің Доктринасы.
- Қазақстан Республикасының мәдени саясатының тұжырымдамасы.

Аталмыш құжаттарда мәдениет пен білім беру мекемелері, сондай-ақ, халық мәдениетінің дәстүрлерін оқып білуге, халық шығармашылығының төл туындыларын сақтап, дамытуға жағдай жасаулары тиіс делінген. Балалар мен жасөспірімдерге рухани-адамгершілік, патриоттық тәрбие беруде, олардың

мәдениетке деген қызығушылығын қалыптастыруда отандық мәдени мұраның бір бөлігі ретінде көркем халық шығармашылығының рөлін нығайтуға ерекше көңіл бөлінеді.

Аталған бағдарламаларға жасаған талдау республикада балаларды ерте жастан дамытуға аса мән беріліп отырғандығын, олардың физиологиялық және психикалық дамуына ықпал ететін оқу материалдары мен әдістемелердің аз еместігін, халық шығармашылығының, соның ішінде, негізінен ауыз әдебиеті түрлерінің басым қолданылатынын көрсетеді.

Қазіргі мектеп жасына дейінгі бағдарламаларда балалар ауыз әдебиетін қолдану арқылы баланың тілін дамыту, халық сәндік-қолданбалы өнер үлгісінде оның бейнелеу шығармашылығын дамыту, мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесінде халық ойындарын қолдану, музыкалық тәрбиелеуде халық шығармашылығының туындыларын пайдалану бар екендігін жоққа шығаруға болмайды. Өз заманының сұранысына сай жаңа адамға деген қажеттілік, жауапкершілікті ала білуге деген қабілетті тұлғаны дамыту артты. Алайда оларда қазақ халық шығармашылығы құралдарының барлығы толық қамтылады дей алмаймыз. [2].

Оған қоса, ерте жастағы балаларды дамытуда қазақ халық шығармашылығын пайдалануға тәрбиешінің кәсіби деңгейіне айрықша талаптар қойылады. Олардың арнайы ғылыми-педагогикалық білімі мен мол тәжірибесі болуы тиіс, өйткені олардың міндеті балаларды тәрбиелеу мен оқытумен ғана шектелмейді. Ерте жастағы балаларды дамытуда ата-аналардың рөлі өте маңызды. Олар үй жағдайында ғана баланың дамуына көңіл бөлмей, олардың ерте дамыту орталықтарындағы ұйымдастырушылық іс-әрекеттеріне тікелей қатысқаны дұрыс. Ата-аналардың сабақтарға қатысып, балаларымен бірлікте педагог тапсырмасын бірге орындауы балалардың танымдық белсенділігі дамуын жылдамдатады және нәтижелі жүзеге асуына тікелей ықпал етеді.

Баланың ерте жастағы тәрбиесі оның жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал ететін шешуші фактор, мұнда жанұя мен ерте жастағы баланы дамыту ұлттық мектептердің орны ерекше. Баланы дамытуда балалар мекемелері жанұя тәрбиесінің жылуын, әсіресе оның жігерлі сипатын қамтамасыз ететін өзіндік жанұялық немесе соған ұқсас жағдай жасау қажет.

Ерте балалық шақ – баланың әлеуметтенуінің, мәдени өмірге жалпы адамзаттық құндылықтарға араласудың, тіршіліктің басты салаларымен: адамдар әлемімен, құралдар әлемімен, табиғат әлемімен және өзінің ішкі әлемімен танысуды қалыптастырудың алғашқы кезеңі.

Физиологиялық, психикалық, әлеуметтік-тұлғалық қайталанбайтын ерекшеліктер мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық іс-әрекетін дамытудың өзіндік тәсілдері мен формалары және олардың қабілеттерін құралдық-манипуляциялық, коммуникативтік іс-әрекеттерін ыңдаландыру арқылы пайда болады.

Сонымен ерте жастағы балаларды қазақ халық шығармашылығы құралдарымен дамыту заманауи білім беру мен әлеуметтік-мәдени кеңістікте барынша өзекті болып табылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТІК ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Рухани жаңғыру: Болашаққа бағдар» атты бағдарламалық мақаласы – Астана, 12 сәуір 2017 ж.

2. Baikulov A. M., Shalabayeva L. I., Abdigapbarova U. M., Mynbayeva A. P. The System of Development Programmes on Pre-School and School Education in the Republic of Kazakhstan // Interchange. - Article in press, 2016. - P. 1-16.